

Történelmi pillanatkép

Rovatvezető: Fejér László címzetes egyetemi docens, a Magyar Hidrológiai Társaság Tiszteleti tagja, az MHT Vízügyi Történelmi Bizottságának elnöke.

Hetven éve szervezték újra az egységes vízügyi szolgálatot. A Nyíregyházi Vízügyi Igazgatóság 1953. évi megalakulásának előzményei és kezdetei

Konecsny Károly (e-mail: konecsnyk@gmail.com)

[DOI:10.59258/HK.12334](https://doi.org/10.59258/HK.12334)



Kivonat

A II. világháború utáni években a magyarországi vízügyi szervezetek a háborús rombolásokat követően csak nagy nehézségek között folytathatták szakmai munkájukat. Az államosítás és a vízügyi igazgatóságok megalakulása közötti évek (1948-1953) az ország politikai-társadalmi és gazdasági viszonyai tekintetében is igen nehéz időszakot jelentettek. Koncepciók indultak több felső-tiszai vízügyi szervezet vezető szakemberei ellen, egyes társulati dolgozókat nem vettek át az állami szolgálatba kettőtörve szakmai pályafutásukat, ellehetetlenítve megélhetésüket. Az államosítás után a Felső-Tisza-vidéki vízügyi szervezetek döntő része az Országos Vízgazdálkodási Hivatalnak (OVgH) alárendelt Debreceni Vízgazdálkodási Körzet, kisebb része a Miskolci Vízgazdálkodási Körzet alárendeltségébe került. A Debreceni Vízgazdálkodási Körzet keretében létrejött a Nyíregyházi Folyammérnöki Kirendeltség, a Nyíregyházi Ár- és Belvízvédelmi Kirendeltség és a Mátészalkai Ár- és Belvízvédelmi Kirendeltség. 1950. január 1-én kezdte meg önálló életét a Nyíregyházi Vízgazdálkodási Körzet, amelyet a nagyterületű debreceni körzetről választottak le. 1951. februárjától a Nyíregyházi Vízgazdálkodási Körzet átszervezése nyomán Nyíregyházi Árvízvédelmi és Folyamszabályozási Hivatal, valamint Nyíregyházi Kultúrmérnöki és Belvízrendező Hivatal létesült. A vízügyi szolgálat feldaraboltságát megszüntetve, 1953. október 1-én hozták létre az Országos Vízügyi Főigazgatóságot és a területi vízügyi igazgatóságokat, köztük a Nyíregyházi Vízügyi Igazgatóságot. A közleményben bemutatjuk a fenti jogelőd intézmények és az igazgatóság szervezetét, szakember gárdáját.

Kulcsszavak

Folyammérnöki hivatal, kultúrmérnöki hivatal, víztársulat, vízgazdálkodási körzet, árvízvédelmi és folyamszabályozási hivatal, kultúrmérnöki és belvízrendezői hivatal, vízügyi igazgatóság, Országos Vízgazdálkodási Hivatal, Országos Vízügyi Főigazgatóság.

Seventy years ago, the unified Hungarian water service was reorganized. The history and beginnings of the establishment of the Nyíregyháza Water Directorate in 1953

Abstract

In the years after the Second World War, the water organizations in Hungary could only continue their professional work with great difficulty after the destruction caused by the war. The years between the nationalization and the establishment of the water management directorates (1948-1953) were also a very difficult period in terms of the country's political, social and economic conditions. Conceptual proceedings were launched against the leading professionals of several water organizations in the Upper Tisza, some association workers were not accepted into the state service and their professional careers were split in two, making their livelihood impossible. After the nationalization, the water management organizations in the Upper Tisza region were mainly subordinated to the Debrecen Water Management District, subordinated to the National Water Management Office (OVgH), and a smaller part to the Miskolc Water Management District. Within the framework of the Debrecen Water Management District, the Nyíregyháza Stream Engineering Branch, the Nyíregyháza River and Inland Water Protection Branch and the Mátészalka River and Inland Water Protection Branch were established. On January 1, 1950, the Nyíregyháza Water Management District began its independent life, which was selected from the large Debrecen district. From February 1951, following the reorganization of the Nyíregyháza Water Management District, the Nyíregyháza Flood Protection and Flow Control Office and the Nyíregyháza Cultural Engineering and Inland Water Management Office were established. By abolishing the fragmentation of the water service, on October 1, 1953, the National Water Directorate General and regional water directorates were established, including the Nyíregyháza Water Directorate. In the announcement, we present the organization of the above legal predecessor institutions and the board of directors, the team of professionals.

Keywords

River engineering office, cultural engineering office, flood protection and inland water protection water associations, water management district, flood protection and river control office, cultural engineering and inland water management office, water directorate, National Water Management Office, General Directorate of Water Management.

BEVEZETÉS

A XIX. század első évtizedeiben bekövetkezett nagy hazai árvizek után jelentős műszaki előkészítő munkálatok kezdődtek nagy folyóink szabályozása és a folyók menti mezőgazdasági területek ármentesítése céljából. A vízrajzi

felvételek elkészítése, a folyók egységes kiviteli tervei alapján, nem kis erőfeszítést igénylő szervezés nyomán megalakultak a víztársulatok, megteremtették a kezdéshez szükséges anyagi forrásokat és a Tisza völgyében 1846-ban megkezdődtek a nagyszabású kivitelezési munkák is.

A XIX. század második felében és a XX. század első felében – a jelenleg is meglévő – felső-tiszai árvízvédelmi és belvízvédelmi rendszer létesítményeinek kiépítésében, a víztársulatok (1846-tól) mellett meghatározó szerepe volt az állami vízügyi szervezetek itt működő területi kirendeltségeinek, azaz a vízszervezetek mérnökeinek (1846-tól), az osztálymérnöki hivataloknak (1851-től), a folyamosztály mérnöki hivataloknak (1856-tól), a folyammérnökségeknek (1867-től), majd a folyammérnöki hivataloknak (1871-től) és a kultúrmérnöki hivataloknak (1881-től), továbbá a vízügyi hatósági feladatokat ellátó vármegyei alispáni hivataloknak.

A II. világháború vége és 1953 közötti évtizedben a kormányok sorozatos szervezeti átalakításokat hajtottak végre a vízügyi szervezetben. Az államosítás után a folyammérnöki hivatalok, kultúrmérnöki hivatalok és társulatok felszámolását követően egységes vízügyi szervezetet hoztak létre, amit 1951-ben ismét feldaraboltak.

Az 1953 őszen megalakított területi vízügyi szervek, a vízügyi igazgatóságok közvetlenül az Árvízvédelmi és Folyamszabályozási Hivatalok, valamint a Kultúrmérnöki és Belvízrendező Hivatalok jogutódjai voltak. A Felső-Tisza-vidéken megalakult a Nyíregyházi Vízügyi Igazgatóság, melynek első vezetője Zboray Károly lett.

1. táblázat. A Felső-Tisza-vidéki folyammérnöki hivatalok működésük utolsó évtizedében (1939-1948)
(Konecsny 2021a, 2021b, 2021c)

Table 1. The river engineering offices in the Upper Tisza Region in the last decade of their operation (1939-1948)
(Konecsny 2021a, 2021b, 2021c)

Hivatal neve	Időszak	Hivatalfőnök	Beosztott mérnökök
Sátoraljaújhely	1939-1948	Tarnóy Károly 1939-40	Wonke József, Zboray Károly, Károlyi Zoltán, Lengyel István
		Marek László 1940-44	Zboray Károly, Lengyel István, Markó Iván, Kemény László, Gallov Zoltán
		Zboray Károly 1944-48	Kemény László, Hován László
Beregszász	1939-1940	Z. Zorkóczy Zoltán	Újfalussy Jenő, Zólyomi János
Szatmárnémeti	1940-1944	Z. Zorkóczy Zoltán 1940-41	Újfalussy Jenő, Zólyomi János, Szőnyi István, Lengyel István, Ráthonyi István
		Vázsonyi Ádám 1941-44	Újfalussy Jenő, Zólyomi János, Szőnyi István, Lengyel István, Ráthonyi István
Vásárosnamény	1944-1946	Vázsonyi Ádám 1944-46	Ráthonyi István
Nyíregyháza	1939-1948	Dévény István 1939-44	Vázsonyi Ádám, Lengyel István, Zólyomi János, Szőnyi István, Rác János, Rác Iván, Selényi Pál, Jáky Miklós
		Vázsonyi Ádám 1946-48	Lengyel István, Jáky Miklós, Rác Iván

Az I. fénykép a II. világháború idején hivatalban lévő Felső-tiszai folyammérnöki hivatalfőnököket és a Debreceni Kultúrmérnöki Hivatal vezetőjét mutatja.

A Sátoraljaújhelyi Folyammérnöki Hivatal alkalmazotti létszáma a II. világháború végén 7 fő volt és a hivatalfőnök Marek László (1897-1979) m. kir. műszaki tanácsos volt, akitől 1944-ben Zboray Károly (1905-1968) m. kir. főmérnök vette át a hivatalfőnöki teendőket (*Magyarország tiszti cím- és névtára 1944, Konecsny 2021c*).

A földművelésügyi miniszter 1945. november 7-én kiadott 44.199. 2. F. M. számú rendelete szerint a Sátoraljaújhelyi Folyammérnöki Hivatal működési területe kiterjedt: a Tiszára az eszeny-zsurki határtól a tiszafüredi vasúti

A NYÍREGYHÁZI VÍZÜGYI IGAZGATÓSÁG JOGELŐDJEI

Felső-Tisza-vidéki folyammérnöki hivatalok

A Felső-Tisza-vidéken a már 1846-tól működő vízszervezetek, majd folyammérnökségek utódjaként az 1871-től alakult m. kir. folyammérnöki hivatalok a II. világháború idején is működtek: Szatmárnémetiben, Sátoraljaújhelyen és Nyíregyházán. Azonban a II. világháború idején, a front közeledtével a hivatalok szüneteltették tevékenységüket. A világháború befejezését követően a folyammérnöki hivatalok nehéz körülmények között ugyan, de tovább működtek. 1945. november 7-én jelent meg a földművelésügyi miniszter 1945. évi 44.199. 2. F. M. számú rendelete Magyarország határainak a békeszerződésben történt végleges megállapításáig ideiglenesen az ország akkori területén a folyammérnöki hivatalok működési területének megállapításáról szóló jogszabály. Az 1944 őszen a Vásárosnaményba menekült szatmári hivatal 1946-ig működött, majd Nyíregyházára költözött. 1946-1948. között a térségben két folyammérnöki hivatal, a nyíregyházi és a sátoraljaújhelyi működött (1. táblázat).

Az 1948. június 2-án kihirdetett 6060. számú kormányrendelet a hazai vízügyek államosítását rendelte el, melynek során megszüntették a Földművelésügyi Minisztériumban a V/A Vízügyi és a V/B Vízügyi Műszaki Főosztályokat. Helyettük a közlekedési és postaügyi, valamint a földművelésügyi miniszterek közös felügyelete alá tartozó Országos Vízgazdálkodási Hivatal (OVGH) alakult.

hídig, a Bodrogra a csehszlovák határtól a torkolatig, valamint a Sajóra a Hernád beömlésétől a torkolatig és ezen folyószakaszok menti vízrendező társulatok területére. A hivatal új megnevezése, Folyammérnöki Hivatal, Sátoraljaújhely lett. Az 1948. évi államosítás után létrejött a Sátoraljaújhelyi Folyammérnöki Kirendeltség.

A Szatmári M. Kir. Folyammérnöki Hivatal az I. világháború végén Vásárosnaményba költöztette székhelyét, de a II. bécsi döntés utáni újabb határváltozás nyomán 1940 decemberében Z. Zorkóczy Zoltán (1899-1945) vezetésével Szatmárnémetiben újra megalakult. A Hivatal Szatmárnémeti város bombázását, majd kiürítését követően 1944 őszen ismét Vásárosnaményba menekült (*Molnár 1945, Vázsonyi 1959*).



1. fénykép. A Felső-tiszai folyammérnöki hivatalfőnökök a II. világháború idején: Marek László (Sátoraljaújhely 1940-1944), Dévény István (Nyíregyháza 1934-1944), Z. Zorkóczy Zoltán (Beregszász 1939-1940, Szatmárnémeti 1941), Vázsonyi Ádám (Szatmárnémeti 1942-1944), továbbá a Debreceni Kultúrmérnöki Hivatal főnöke (Molnár Endre 1939-1948)

(FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.)

Photo 1. Heads of the Upper Tisza river engineering offices during World War II: László Marek (Sátoraljaújhely 1940-1944), István Dévény (Nyíregyháza 1934-1944), Zoltán Z. Zorkóczy (Beregszász 1939-1940, Szatmárnémeti 1941), Ádám Vázsonyi (Szatmárnémeti 1942-1944), and the head of the Cultural Engineering Office in Debrecen (Endre Molnár 1939-1948) (Upper Tisza Water History Collection)

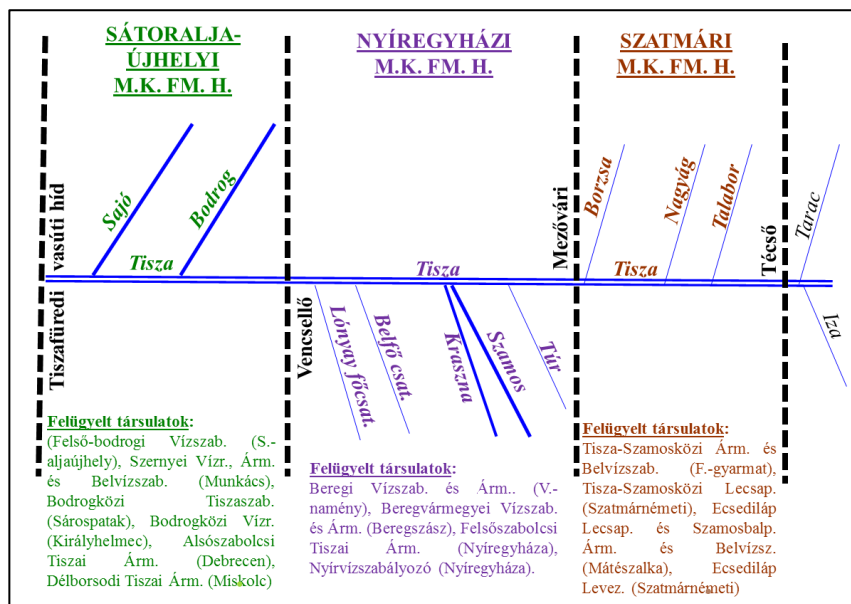
A Szatmárnémetiből Vásárosnaményba átköltözött Vázsonyi Ádám (1901-1973) hivatalfőnök és vele tartó munkatársai mellett a működését szüneteltető Nyíregyházi Folyammérnöki Hivatal dolgozóinak nagy része is fokozatosan Vásárosnaményban jelentkezett szolgáltat-tételre.

1944-ben a Nyíregyházi M. Kir. Folyammérnöki Hivatal létszáma 6 fő volt és Dévény (Zauner) István (1890-1978) m. kir. főmérnök, műszaki tanácsos volt a vezetője (Magyarország tiszti cím- és névtára 1944).

A földművelésügyi miniszter 1945. évi 44.199. 2. F. M. számú rendelete szerint, a Nyíregyházi

Folyammérnöki Hivatal illetékességi területe kiterjedt: a Tisza folyóra a csehszlovák határtól az eszeny-zsurki határig, a Szamos, a Kraszna folyókra, a román határtól a torkolatig és ezen folyószakaszok menti vízrendező társulatok területére.

A Hivatal működése 1946 októberében indult újra Nyíregyházán, amikor sikerült a Búza téri hivatali épületet úgy rendbe hozni, hogy Vásárosnaményból az átköltözést végre tudták hajtani. Az 1948. évi államosításig a hivatal főnöke Vázsonyi Ádám volt, helyettese Lengyel István (1904-1989) m. kir. főmérnök, aki Szatmárnémetiben is Vázsonyi beosztottja volt (1. ábra).



1. ábra. A felső-tiszai folyammérnöki hivatalok illetékességi területe és az általuk felügyelt társulatok 1940-1944. között (Konecsny 2021a)

Figure 1. The area of jurisdiction of the Upper Tisza river engineering offices and the flood protection and inland water protection water associations supervised by them, between 1940-1944. (Konecsny 2021a)

A Hivatal 1948. évi megszüntetését követően a jogutód szervezet a Debreceni Vízgazdálkodási Körzet Nyíregyházi Folyammérnöki Kirendeltsége lett.

Kultúrmérnöki hivatalok

Az 1881-ben alakult kerületi kultúrmérnöki hivatalok jogutódjai közül a II. világháború végén a Felső-Tisza-vi-

déken három kultúrmérnöki hivatal működött: a máramarosszigeti, a munkácsi és a debreceni. A Sátoraljaúj helyi M. Kir. Kultúrmérnöki Hivatal már korábban, 1930-ban megszűnt. A II. világháború befejezésétől az 1948. évi államosításig a térség kultúrmérnöki feladatait, munkáit egyedül a Debreceni Kultúrmérnöki Hivatal látta el.

A Debreceni M. Kir. Kultúrmérnöki Hivatalnak a II. világháború legnehezebb évében, 1944-ben a létszáma 6 fő volt és *Molnár Endre* (1904-1973) m. kir. műszaki tanácsos volt a hivatalfőnök (*Magyarország tisztí cím- és névtára 1944*).

1944 szeptemberében, amikor Debrecen nagy légitámadások érték és a front egyre közeledett, a hivatal külső munkáit beszüntette, majd Miskolcra költözött. A többi állami vízügyi hivatal és a víztársulatok mérnökeinek és alkalmazottainak nagy része elhagyta állomáshelyét (*Molnár 1945*).

Az 1944. december 22-én Debrecenben felállított ideiglenes nemzeti kormány földművelésügyi minisztériuma *Molnár Endrét* (1. fénykép) hivatalfőnöki teendői mellett berendelte a minisztériumi „Vízrendészeti Főosztály” ügyeinek ellátására. A fokozatosan felszabaduló területeken szervezte a vízügyi szolgálat megindítását, addig, amíg 1945 áprilisában az ideiglenes kormány visszaköltözött Budapestre (*Molnár 1945*).

A második világháború végén a határmódosulást követő közigazgatási rendezés nyomán, a 41.957/1945. FM számú rendelet alapján a debreceni hivatal működési területe is módosult (Bereg, Szatmár, Szabolcs, Hajdú, Bihar). A hivatal felügyelte a Keleti-Nyírvíz- és a Közép-Nyírvíz lecsapoló társulatok műszaki tevékenységét. A Debreceni Kultúrmérnöki Hivatal 1948-ig működött, jogutódja a Debreceni Vízgazdálkodási Körzet lett (*Dóka 1978*).

A vármegyei alispáni hivatalok, mint vízügyi hatóságok

A két világháború között, sőt 1948-ig a vízügyek országos felsőszintű irányítását az FM VIII.A. Vízjogi Főosztálya és VIII.B. Vízügyi Műszaki Főosztálya látta el. Az elsőfokú vízügyi hatóság szerepét a vármegyei alispáni hivatalok töltötték be.

1940-1945 között Szatmár vármegye és Bereg vármegye teljes korábbi területe ismét Magyarországhoz tartozott. A vármegye székhelye Mátészalkáról visszaköltözött Szatmárnémetibe, illetve Beregszászra. Ebben az időszakban a vízügyi hatóság vezetői az alispánok voltak, személy szerint (*Magyarország tisztí cím- és névtára 1940-1944, Gyarmathy 1981*):

- Bereg vármegye: *Tatár Géza* (1942-1944), dr. *Kaczinfalvi Pál* (1944-1945), dr. *Gál Elek* (1946-1948);
- Szatmár vármegye: dr. *Streicher Andor* (1923-1943); *Boér Endre* (1943-1944), *Varga Gyula* (1944-1946), dr. *Gál Elek* (1946-1948);
- Szabolcs vármegye: dr. *Borbély Sándor* (1936-1944), dr. *Szesztay András* kirendelt alispán (1944-1945).

Az 1945-ös megyerendezés során a megyehatárok tekintetében csak kisebb módosítások történtek, gyakorlatilag az 1938 előtti állapotot állították vissza. Szabolcs vármegyében az alispáni hivatal továbbra is Nyíregyházán működött. Szatmár vármegyében 1945. január 15-én Mátészalkán kezdte

meg újra működését az alispáni hivatal, Szatmár, Ugocsa és Bereg k. e. e. vármegyék alispánja január 20-án 1/1945. alisp. sz. alatt a közigazgatási szervek helyreállítása tárgyában kiadott határozata szerint (*Gyarmathy 1981*).

1949-ben megalakult a közlekedési és postaügyi, valamint a földművelésügyi miniszterek közös felügyelete alá tartozó Országos Vízgazdálkodási Hivatal (OVgH). Az 1949. augusztus 20-án kihirdetett új alkotmány rendelkezett a tanácsrendszer megalakulásáról. Megszűntek az alispáni hivatalok, létrejöttek a megyei és járási tanácsok. 1950. március 16-tól Szatmár-Bereg megye egyesült Szabolcs megyével Szabolcs-Szatmár megye néven. Az 1060/1953. (IX. 30.) Mt. határozat 1953. október 1-i hatállyal létesítette a II. fokú vízügyi hatósági jogkört is ellátó országos hatáskörű Országos Vízügyi Főigazgatóságot, és az I. fokú hatóságként eljáró vízügyi igazgatóságokat, köztük a Nyíregyházi Vízügyi Igazgatóságot.

A Felső-Tisza-vidéki víztársulatok

A XIX-XX. században létrehozott víztársulatok a földtulajdonosok, gazdálkodók, települések összefogása volt a vizek kártételei ellen, vagy a víz hasznosítására (*Fejér 2010*).

A Felső-Tisza-vidéken 1846-tól kezdődően sorra megalakultak és az 1948. évi államosításig évtizedeken át összesen mintegy 400 ezer ha területen eredményesen működtek a víztársulatok (2. táblázat).

Az 1945. március 15-én kelt 600/1945. számú miniszterelnöki rendelet által meghirdetett földreform következtében az ezer holdnál nagyobb birtokokat teljes egészükben elkobozták, az 1000 hold alatti úri birtokosok maximumán 100, a paraszti birtokosok pedig 200 hold földet tarthattak meg. Ezek döntően befolyásolták a társulati érdekeltség összetételét, szerkezetét és anyagi helyzetét.

„A vízügyi feladatok állami ellátásáról” szóló 6060. sz. kormányrendelet 1948. június 2-án jelent meg, majd az Országos Vízgazdálkodási Hivatal javaslatára az FM 207.760. sz. rendeletével a kultúrmérnöki, folyammérnöki hivatalok és a területükön működő társulatok összehívásával vízgazdálkodási körzetek létesítését rendelték el (*Fejér 2010*).

Beregvármegyei Vízszabályozó és Ármentesítő Társulat

Az 1846-ban alakult Beregvármegyei Vízszabályozó és Ármentesítő Társulat, mely a trianoni határ által kettészakadt, 1941-ben újra egyesült és ismét Beregszász székhellyel működött. A II. világháború végén a társulat Beregszászról visszaköltözött Vásárosnaményba. 1945-től az igazgató-főmérnöki tisztséget *Horváth Mihály* (1892-1975) (2. fénykép) töltötte be. *Simon Károly* (1880-1959) gazdálkodót, jándi községi bírót, megyebizottsági tagot bízta meg a földművelésügyi miniszter a társulat miniszteri biztosi teendőinek ellátására.

A Felső-Tiszán az 1947-1948-iki szilveszteri árvíz idejére a társulatok a támadások célpontjába kerültek. Az árvédekező műszakiakat – többek között *Horváth Mihályt* – a társulatok államosításának egyik fő szorgalmazója, *Vas (Weinberger) Zoltán* (1903-1983) a Gazdasági Főtanács nagyhatalmú főtitkára a helyszínen leváltotta. *Dabolcsi János* (1903-1985), az Ecsediláp-lecsapoló és

Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat szakaszmérnöke 1948. január 17-én ideiglenes megbízást kapott a Beregvármegyei Vízzabályozó és Ármentesítő Társulat igazgató-főmérnöki teendőinek ellátásával.

A Földművelésügyi Miniszter 200.483/1948.VI.A.2. sz. rendelete alapján Simon Károlyt a társulat miniszteri biztosi teendőinek ellátása alól 1948. év január hó 21-i hatállyal felmentette és utódjául 1948. január hó 21-i hatállyal Markó Ivánt (1908-1990) rendelte ki, aki az Országos Vízzabályozási Hivatal műszaki tanácsosa volt.

A társulat vagyónállaga az akkori kimutatás szerint 732 kat. hold és 561 négyszögöl volt. A társulat tulajdonát képezték: egy szivattyútelep, csőzilipek, hidak, csatornák, csőátereszek, 60 400 m tiszai védőtöltés, 43 km telefon vezeték (*Társulati átadás-átvételi jegyzőkönyv 1948*).

Horváth Mihály igazgató-főmérnököt 1948. május 7-én kiengedték a fogházból, és visszahelyezték korábbi munkakörébe. A társulat az 1948. június 2-i államosítási jogszabályt követően még októberig működhetett, az igazgató-főmérnököt 1948. október 22-én helyezték át a Mátészalkai Ár- és Belvízvédelmi Kirendeltséghez.

2. táblázat. Az 1948-ig működő Felső-tiszai ármentesítő és belvízlevezető társulatok (Lászlóffy 1982, nyomán Konecsny 2021a)
Table 2. The Upper Tisza flood protection and inland water protection associations operating until 1948
(following Lászlóffy 1982, Konecsny 2021a)

A társulat neve	Megalakulásának éve	Kiterjedése (kh)	1948-ban az államosítás előtt	
			Székhelye	Elnök/min. megbízott igazgató-főm.
Folyammérnöki hivatalok felügyelete alatt				
Beregvármegyei Vízzabályozó és Ármentesítő	1846	101 649	Vásárosnamény	Markó Iván, Horváth Mihály
Felsőszabolcsi Tiszai Ármentesítő és Belvízlevezető	1846	99 450	Nyíregyháza	Kovács Dezső Bolgár László
Nyírvízszabályozó	1876	58 866	Nyíregyháza	Imre János Mikecz Pál
Ecsediláp Leccsap. és Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízzabályozó T.	1894	76 216	Mátészalka	Reviczky György Rittinger J. Pál
Tisza-Szamosközi Ármentesítő és Belvízzabályozó	1914	113 218	Fehérgyarmat	Sik Jenő Serf Egyed
Debreceni Kulturmérnöki Hivatal felügyelete alatt				
Keleti-Nyírvíz Leccsapoló	1910	12 800	Nyírbátor	dr. Bella Imre Forrány József*
Közép-Nyírvíz Belvízlevezető	1914	4 930	Nyírcsaholy	dr. Gál Elek Mersey Pál*

*igazgató-pénztárnok

Felsőszabolcsi Tiszai Ármentesítő és Belvízzabályozó Társulat

A Felsőszabolcsi Tiszai Ármentesítő és Belvízzabályozó Társulat érdekeltségi területe 101 649 kat. hold 152 négyszögöl volt, a tiszai védvonal hossza 73,211 km, a Lónyay csatorna védvonal 52,900 km. A leccsapoló csatornák hossza összesen 689,766 km-t tett ki. Tíz állandó jellegű szivattyútelepet üzemeltettek: Tiszaberceli, Dombrádi, Kétérközi, Zu-

gói, Csőzilip, I. sz., II. sz., III. sz., Szárdi, XXII. sz. Egyéb nagyobb műszaki berendezések is voltak, úgymint a tiszai védőtöltésbe épített tiszaberceli zsilip és dombrádi csőzilip.

1944-ben a társulat vezető tisztségviselői voltak: dr. Orosz Sándor (1887-1946) elnök, Bolgár László (1892-1977) igazgató-főmérnök (*Magyarország tisztí cím- és névtára 1944, 2. fénykép*).



Horváth Mihály

Bolgár László

Mikecz Pál

Reviczky György

Sik (Schick) Jenő

2. fénykép. Vízitársulati igazgató-főmérnökök az államosítás előtti években: Horváth Mihály (Beregi, 1945-1948), Bolgár László (Felsőszabolcsi, 1942-1948), Mikecz Pál (Nyírvízszabályozó, 1939-1948), Reviczky György (Ecsedilápi, 1933-1948), Sik (Schick) Jenő (Tisza-Szamosközi, 1925-1948) (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.)

Photo 2. Flood protection and inland water protection associations directors-chief engineers in the years before nationalization: Mihály Horváth (Beregi, 1945-1948), László Bolgár (Felsőszabolcsi, 1942-1948), Pál Mikecz (Nyírvízszabályozó, 1939-1948), György Reviczky (Ecsedilápi, 1933-1948), Jenő Sik (Schick) (Tisza-Szamosközi, 1925-1948) (Upper Tisza Water History Collection)

A társulat működésének utolsó évében, 1948-ban az örökkel együtt összesen 58 fő alkalmazott dolgozott. Vezetői: *Kovács Dezső* (1887-1948) miniszteri biztos, *Bolgár László* igazgató-főmérnök. *Bolgár László* a víztársulatok 1948. évi államosítása után a Nyíregyházi Ár- és Belvízvédelmi Kirendeltség vezetőjévé nevezték ki.

Nyírvíz Szabályozó Társulat

1944-ben a Nyíregyháza székhelyű Nyírvíz Szabályozó Társulat vezetői voltak: *dr. Erdőhegyi Lajos* (1887-1954) nyug. főispán, elnök, *Mikecz Pál* (1889-1958) igazgató-főmérnök (3. fénykép) (*Magyarország tiszti cím- és névtára 1944*).

A társulat ártéri területe 58 866 kat. hold 952 négyszögöl volt. Az árvédelmi töltések hossza 43,36 km-t tett ki. A lecsapoló csatornák teljes hossza elérte az 1 116,691 km-t. A 6 szivattyútelep: Rókakúti, Cseréstói, Zsadányi, Halastói, Mágai, Kovásztai. A társulat tevékenységét megnehezítették és egy időre leállították az 1944. októberi harci cselekmények, a front átvonulása a térségben. Óriási károk keletkeztek a társulati vagyokban.

Az 1946. évben *dr. Erdőhegyi Lajost* lemondatták társulati elnöki pozíciójáról, helyette *Imre János* (1878-1957) korábbi igazgató-főmérnök lett a miniszteri biztos. 1948-ban, az államosítás évében a társulat műszaki vezetői teendőit *Mikecz Pál* igazgató-főmérnök látta el, akit 1948. november 1-vel nyugállományba helyeztek. A mérnökök, technikusok, gát- és csatornaőrök, gépészek a jogutód szervezeteknél folytatták pályafutásukat.

Ecsediláp Lecsapoló és Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat

A háborús események miatt – különösen Szatmárnémeti bombázása, a háborús frontvonal közeledte és a szovjet-román csapatok városba való bevonulása után – 1944 októberétől, a társulat szüneteltette tevékenységét, az alkalmazottak nagy része elhagyta állomáshelyét. A társulat kétfelé oszlott, majd Szatmárnémetiben és Mátészalkán egyidőben kezdte meg újra működését.

Az árvédelmi berendezések, töltések megrongálódtak, a zsilipek, szivattyútelepek működésképtelenné váltak, a hidak nagy része fel volt robbantva, pl. a Krasznán 12 vasútból 9-et robbantottak fel (*Kertai 1945*).

A Mátészalka székhelyű társulatnak 1945. júliusában a vezetői voltak: *dr. Erős János* miniszteri biztos és *Reviczky György* (1895-1961) igazgató-főmérnök (2. fénykép).

A háború utáni újbóli kettészakadás miatt a társulat magyar oldali árterülete 76 216 kat. holdra csökkent, töltéseinek hossza 103,652 km-re, csatornái 509,103 km-re, a beépített szivattyútelepek száma 3-ra.

1945 novemberétől *Galambos Zoltán* (1885-1952) főmérnököt bízták meg a miniszteri biztosi feladatokkal, aki 1940-1942. között a munkácsi Szernye Vízrendező Ármentesítő és Belvízrendező Társulat igazgató-főmérnöke volt. A Földművelésügyi Minisztérium 1947. április 3-án 112.377/1947.VI.A.-2.ü.o. sz.-on *Rittinger J. Pál* (1893-1972) miniszteri osztálytanácsost, 1947. április 1-től a társulat élére, mint miniszteri biztost rendelte ki.

Reviczky György igazgató-főmérnököt az FM 204.387/1948.VI.A.2. számú rendeletével 1948. április 30-tól állásából felfüggesztették és ellene fegyelmi vizsgálatot rendeltek el. *Reviczky* a Népbírók Országos Tanácsának (NOT) határozata alapján négy évet börtönben töltött. Helyettesítésére 1947. május 1-től *Mokos Sándort*, (1901-1964) a Felsőszabolcsi Tiszai Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat szakaszmérnökét rendelték ki.

A társulat tulajdonában lévő nagyecsedei Villamos Üzem 1948 májusában az Iparügyi Minisztérium 3.500/1948. számú rendelete alapján állami kezelésbe vették.

Rittinger J. Pált miniszteri biztosi tisztségéből felmentették, 1948. augusztus 19-től *Markó Iván* (1908-1990) műszaki tanácsost nevezték ki miniszteri biztosnak, mely tisztséget 1948. szeptember 30-ig látta el.

A vízügyi igazgatás átszervezéséről szóló 6060/1948. sz. Korm. rendelet alapján az Országos Vízgazdálkodási Hivatal 5266-II/1948. eln. számú értesítése szerint állami szolgálatba 30 főt vettek át a társulattól. A vízügyek államosítása folytán az Ecsediláp Lecsapoló és Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat felszámolásra került.

Tisza-Szamosközi Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat

A II. világháború végén a Szatmárnémeti székhelyű társulat vezetői báró *dr. Kaas Albert* (1885-1961) egyetemi tanár miniszteri biztos és *Schick (utóbb Sik) Jenő* (1896-1968) igazgató-főmérnök voltak (2. fénykép).

Az 1945. januári fegyverszüneti egyezmény a trianoni határokat állította vissza és ezzel a társulat területét ismét három részre tagolta. A magyar társulati részt Szatmárnémetiből áthelyezve Fehérgyarmat székhellyel szervezték meg. A társulat 234 034 kat. hold árteréből 113 218 kat. hold maradt magyar fennhatóság alatt. Báró *dr. Kaas Albert* 1945. február 20-ig látta el a társulat irányítását. 1945. február 20-tól *dr. Erős János* (1889-1962) ügyvéd, Szatmár-Ugocsa és Bereg vármegyék főispánja kapott megbízást a társulat miniszteri biztosi teendőinek ellátására.

1945 márciusában a társulat tisztviselőinek és alkalmazottainak összlétszáma 27 fő volt. A központban 10 fő alkalmazott dolgozott, köztük: *Schick Jenő* igazgató főmérnök, 3 mérnök, nyilvántartók, írnok, telefonőr, altiszt. A társulat 13 fő gátőrt és 4 fő csatornaőrt foglalkoztatott.

A miniszter 1945. október 25-től *dr. Tordai Sándort* (1900-1987) bízta meg a miniszteri biztosi feladatok ellátásával, akinek megbízatása 1946. július 18-ig tartott. A földművelésügyi miniszter 115.664/1947.VI.A12. sz. rendeletével 1947. október 26-tól *dr. Fraknoi László* miniszteri osztálytanácsost bízta meg a miniszteri biztosi feladatok ellátásával.

Az 1947. decemberi-1948. januári árvíz elleni védekezést társulata területén és a Tivadari gátszakadás helyreállítási munkáit *Sik Jenő* irányította. Azonban a földművelésügyi miniszter ellene „a felső-tiszai árvízveszély elhárítása során tapasztalt gondatlan és mulasztó magatartása miatt” fegyelmi eljárást rendelt el és igazgatói beosztásá-

ból felfüggesztették, majd letartóztatták. Helyette ekkor a társulat műszaki vezetését ideiglenesen *Tápay László* (1895-1954) szakaszmérnök látta el.

Dr. Fraknoi László miniszteri biztos a földművelésügyi miniszter 201 169/1948.VI.A.2 számú rendelkezése folytán 1948. március 10-én átadta a miniszteri biztosi ügykört *SerfEgyed* (1897-1962) miniszteri osztálytanácsosnak, aki 1948. június 2-ig töltötte be ezt a tisztséget.

Sik Jenő igazgató-főmérnököt rehabilitálták, majd 1948. május 15-vel visszahelyezték állásába. A társulat az államosítása után 1948 októberében megszűnt.

Keleti-Nyírvíz Leccsapoló Társulat

Az 1944. évi háborús események idején stagnált a Keleti Nyírvíz Leccsapoló Társulat működése. Az orosz csapatok elől *báró Karg György* (1893-1969) társulati elnök elmenekült Nyírvasváriból. *Forrásy József* (1894-1975) igazgató-pénztárnok a helyén maradt. Munkáját segítette a Debreceni M. Kir. Kultúrmérnöki Hivatal. Az elnöki tisztséget 1944 végén *dr. Bella Imre* (1893-1967) nyírbátori orvos vette át. A II. világháború befejezése után a társulat árterülete – az ismét román uralom alá került részek leválásával – 12 800 kat holdra csökkent. Csatornarendszerének hossza 185 km volt 10 község határában (*Forrásy 1948*).

Huberth Andor (1875-1952) kultúrmérnököt, a Földművelésügyi Minisztérium Vízügyi Műszaki Főosztályának műszaki tanácsosát a miniszter 1948. március 20-án miniszteri biztosnak rendelte ki.

1948-ban, az államosítás időszakában a társulatot *dr. Bella Imre* elnök és *Forrásy József* igazgató-pénztárnok vezette. A társulat akkor 12 csatornaört foglalkoztatott (*Forrásy 1948*).

Az államosítást követően a társulat még 1948. október végéig működött. Ekkor *Forrásy József* igazgató-pénztárnokot nyugdíjazták (*Forrásy 1948*).

Közép-Nyírvíz Belvízlevezető Társulat

Az 1899-ben (más adat szerint 1914-ban) alakult, Nyír- csaholy székhelyű Közép Nyírvíz Belvízlevezető Társulatnál a II. világháború végén *Mersey (Mészár) Pál* (1894-1944) töltötte be az igazgató-pénztárnoki tisztséget és *Cservenyák István* volt a csatornafelügyelő. 1945-1946-ban *Galambos Zoltán* (miniszteri biztos), 1946-1947-ben *Tengyel János* (elnök), 1948-ban *Huberth Andor* (miniszteri biztos) vezette a társulatot. Az 1948. évi államosítás során a Közép-Nyírvíz Belvízlevezető Társulat megszűnt.

A Felső-Tisza-vidéki vízgazdálkodási körzetek Debreceni Vízgazdálkodási Körzet

Az államosítást követően a Földművelésügyi Minisztérium 1948 augusztusában rendelettel szabályozta egyrészt az Országos Vízgazdálkodási Hivatal (OVGH) belső tagozódását, másrészt az alárendelt területi szervezeteit. A vízgazdálkodási körzetek és a bizonyos fokú önállósággal rendelkező területi kirendeltségek vették át a megszűnt folyammérnöki- és kultúrmérnöki hivatalok, valamint a vízi-társulatok ügykörét (*Bényei 1974*).

Az államosítás után a Felső-Tisza-vidéki vízügyi szervezetek döntő része a Debreceni Vízgazdálkodási Körzet, kisebb része a Miskolci Vízgazdálkodási Körzet (Sátoraljaújhelyi Folyammérnöki Hivatal) alárendeltségébe került.

1948. október 1-től a Debreceni Vízgazdálkodási Körzet vezetőjének *Vázsonyi Ádámot* nevezték ki. A körzethez tartozott a Nyíregyházi Folyammérnöki Kirendeltség, a Nyíregyházi Árvízvédelmi és Belvízvédelmi Kirendeltség, valamint a Mátészalkai Árvízvédelmi Kirendeltség is (*Vázsonyi 1967*).

Az OVH alárendeltségébe tartozó 11 vízgazdálkodási körzet közül a legnagyobb a debreceni volt 331 fő alkalmazottal. A Nyíregyházi Folyammérnöki Kirendeltségnél 27 fő, a Nyíregyházi Árvízvédelmi és Belvízvédelmi Kirendeltségnél 136 fő és a Mátészalkai Árvízvédelmi és Belvízvédelmi Kirendeltségnél 85 fő dolgozott.

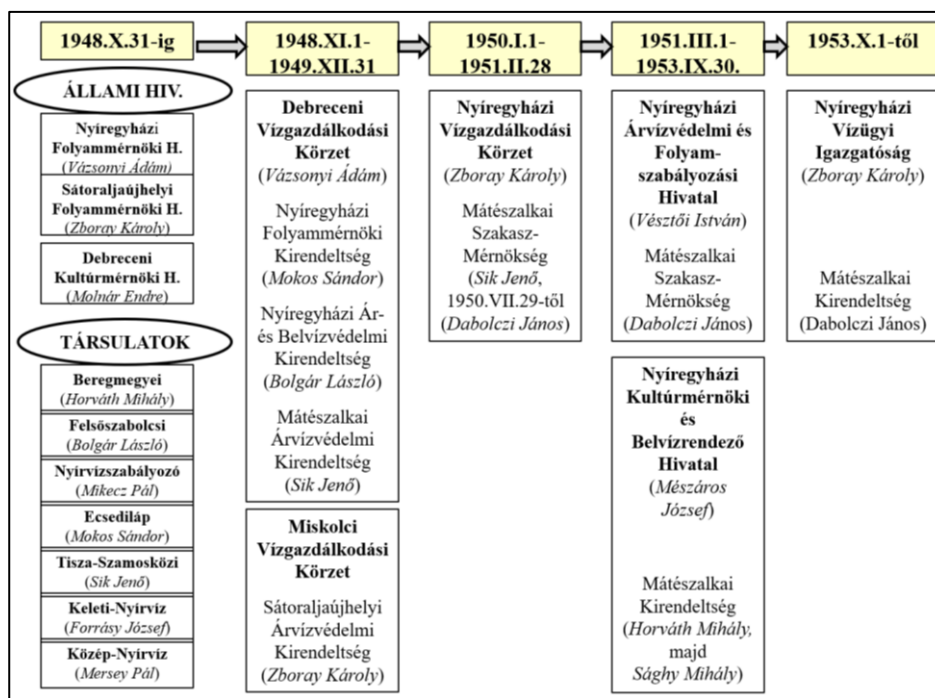
A Nyíregyházi Folyammérnöki Kirendeltséghez 2 mérnök, 4 műszaki tisz, 6 műszaki, 1 kezelési és 2 műszaki segédtsízt, illetve 12 altiszt került. A kirendeltség vezetői tisztségét ellátó *Mokos Sándor* (1901-1964) főmérnök mellett a másik mérnök *Rácz István* volt. Munkájukat 4 műszaki tisz, műszaki segédtsízt és altízt segítették. A Nyíregyházi Ár- és Belvízvédelmi Kirendeltség (Nyíregyháza, Szabadság tér 7. sz.) vezetője, *Bolgár László* mellett 2 mérnök dolgozott, *Gavallér Endre* és *Jancsó Gyula*, valamint 2 műszaki tisz, 3 nyilvántartó, 8 kezelési szakember, 10 műszaki segédtsízt és 6 altiszt. A Mátészalkai Ár- és Belvízvédelmi Kirendeltség vezetőjének *Sik Jenő* korábbi társulati igazgató-főmérnököt nevezték ki. A beosztottak közül 3 mérnök volt: *Dabolcsi János*, *Czibur Géza* és *Horváth Mihály*; 2 műszaki tisz, további 5 nyilvántartó, 1 műszaki szakember, 5 kezelési szakember, 8 műszaki segédtsízt és 3 altiszt. A gátörök, csatornaörök összlétszáma elérte az 57 főt (*FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.*).

Nyíregyházi Vízgazdálkodási Körzet

1950. január 1-én kezdte meg önálló működését a Nyíregyházi Vízgazdálkodási Körzet, melyet leválasztottak a nagyterületű debreceni körzetről (*Vázsonyi 1967*). Területi illetékessége kiterjedt a Felső-Tisza hazai szakaszára és baloldali mellékfolyóira, a szabolcsi, szatmári és beregi vízrendszerek magyarországi részeire. A Tisza Záhony-Tokaji szakasza – a Miskolci Vízgazdálkodási Körzethez tartozó Sátoraljaújhelyi Folyammérnöki Kirendeltség megszűnésével – 1950-ben szintén a nyíregyházi körzethez került (*Jancsó 2000*).

1950. január 1-től a Nyíregyházi Körzet élére *Zboray Károlyt* nevezték ki, aki azelőtt a Sátoraljaújhelyi Folyammérnöki Hivatal főnökeként dolgozott.

Vezetőváltásra került sor a Nyíregyházi Vízgazdálkodási Körzet Mátészalkai Szakaszmérnökségénél, *Sik Jenő* 1950. augusztus 1-től Budapestre, az OVGH-hoz való áthelyezése miatt a szakaszmérnökség vezetésével *Dabolcsi János* főmérnököt bízták meg. A Nyíregyházi Vízgazdálkodási Körzet 3415/1950. számú kimutatása szerint 1950. november 30-án 257 fő volt a körzet teljes létszáma, amiből 150 fő őri személyzet volt.



2. ábra. A Felső-tiszai vízügyi szervezetben és a vezetők személyében bekövetkezett változások folyamatábrája az 1948-1953. időszakra vonatkozóan (Konecsny 2021a)

Figure 2. The flowchart of the changes in the Upper Tisza water organization and the persons of the managers between the 1948-1953. period (Konecsny 2021a)

A Nyíregyházi Árvízvédelmi és Folyamszabályozási Hivatal és a Nyíregyházi Kultúrmérnöki és Belvízrendező Hivatal

Az 1951. február 28-án kiadott 58/1951. (II.28.) Mt. rendelet alapján a Földművelésügyi Minisztérium (FM) részére már 1950-ben átadott öntözési és talajjavítási feladatokon kívül a teljes mezőgazdasági vízgazdálkodás, így a belvízrendezés és belvízvédelem, a kisvízfolyások vízrendezése, a belterületi vízrendezés és a mezőgazdasági célú víztározás az FM felügyeleti hatáskörébe került át (Bényei 1974).

Az OVGH, mint a Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium (KPM) vízgazdálkodási ügyeket ellátó főosztálya 1951. március 1-én megszűnt, és a KPM-nél maradt vízgazdálkodási-műszaki feladatok a minisztérium újonnan szervezett Árvízvédelmi és Folyamszabályozási Főosztályához kerültek. A vízügyi-műszaki feladatkör a vízellátást és csatornázást illetően a Belügyminisztérium, a víz-erőművek a Bánya- és Energiaügyi Minisztérium, az ipari vízellátás és szennyvízelvezetés a Gazdasági Minisztérium ügykörébe került. A mezőgazdasági vízgazdálkodás, másfelől a folyamszabályozás és az árvízvédelem, valamint a hajóutak, továbbá a Vízrajzi Intézet, az Árvízvédelmi Készenléti Szervezet és a Vízierőmű Beruházási Vállalat felügyelete a KPM hatáskörében maradt. Az FM felügyelete alá tartozó és a mezőgazdasági termeléssel összefüggő vízügyi-műszaki feladatokat ellátó kultúrmérnöki és belvízrendező hivatalok gyakorolták minden vízjogi ügyben az elsőfokú államigazgatási hatósági jogkört és intézték a vízikönyv vezetést. Az elsőfokú vízügyi hatóságnak annyi másodfokú hatósága volt, ahány minisztérium feladatkörébe oszlott meg a vízgazdálkodási feladat (Bényei 1974).

A vízügyi feladatkör megosztása a vízügy szervezeti egységének megbontásával járt. A vízgazdálkodási körzetek folyamszabályozási csoportjából árvízvédelmi és folyamszabályozási hivatalok, kultúrmérnöki csoportjából kultúrmérnöki és belvízrendezési hivatalok alakultak, az előbbieket a KPM felügyelete, az utóbbiakat az FM felügyelete alatt. A Nyíregyházi Vízgazdálkodási Körzet átszervezése nyomán egyrészt Nyíregyházi Árvízvédelmi és Folyamszabályozási Hivatal, másrészt Nyíregyházi Kultúrmérnöki és Belvízrendező Hivatal létesült. A két hivatal tevékenységét 1951. márciusában kezdte meg (2. ábra).

A Nyíregyházi Árvízvédelmi és Folyamszabályozási Hivatalhoz került 6 mérnök, 16 technikus, 4 pénztáros-könyvelő, 9 adminisztrátor, 4 hivatalsegéd, 5 szakmunkás és 74 gátör. A Nyíregyházi Kultúrmérnöki és Belvízrendező Hivatalhoz került 6 mérnök, 15 technikus, 4 pénztáros-könyvelő, 7 adminisztrátor, 3 hivatalsegéd, 10 szakmunkás és 77 csatornaőr.

A KPM XIII. Vízgazdálkodási Főosztály 1951. március 8-án kelt 8753/30/Me/15-1/1951. sz. rendeletében Vésztői István rakamazi származású, eredeti foglalkozására nézve cipész munkáskádert nevezték ki hivatalvezetőnek (3. fénykép). Zboray Károlyt a hivatal műszaki vezetésével és a hivatalvezető-helyettesi teendőket ellátásával bízták meg. A központi iroda székhelye Nyíregyházán, a Széchenyi u. 1. sz. alatt, vagyis a Nyírvíz-palotában kapott helyet. Alárendeltségében működött a Mátészalkai Szakasz-mérnökség, Dabolczi János főmérnök vezetésével.

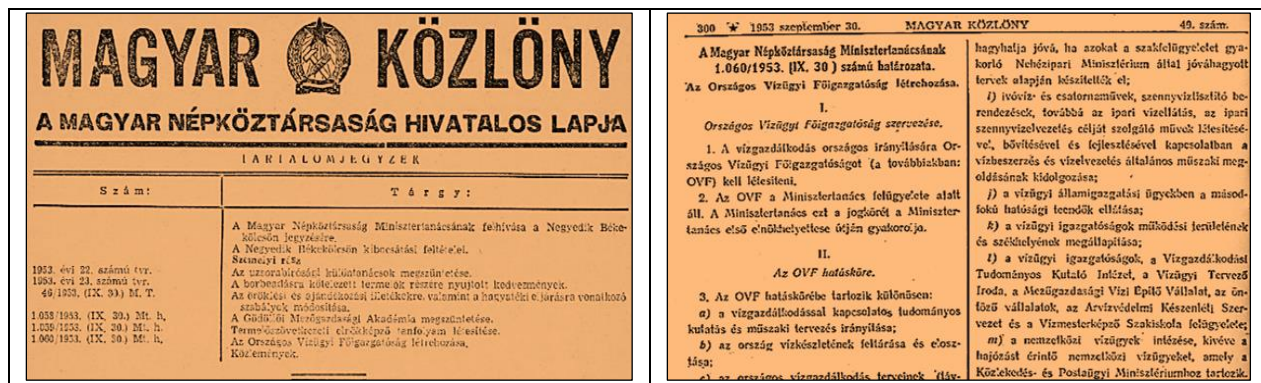
A Nyíregyházi Kultúrmérnöki és Belvízrendező Hivatal hivatalvezetőjének Mészáros József (1904-1974) mérnököt, hivatalvezető-helyettesének Bolgár László főmérnököt nevezték ki. A hivatal Mátészalkai Kirendeltségének

vezetőjévé *Horváth Mihályt*, a Beregvármegyei Vízszabályozó és Ármentesítő Társulat korábbi igazgató-főmérnökét nevezték ki, aki nyugdíjazásáig, 1952. december 31-ig töltötte be ezt a tisztséget. 1953. január 1-től 1953. szeptember 30-ig *Sághy Mihály* (1917-1962) technikus vezette a Mátészalkai Kirendeltséget.

AZ IGAZGATÓSÁG MEGALKULÁSA ÉS A SZERVEZET KIALAKÍTÁSA

Nagy Imre (1896-1958) 1953 júliusában miniszterelnökké történt kinevezését követően a pártvezetés és a kormányzat

nagyobb figyelmet fordított az infrastrukturális kérdésekre, köztük a vízügyi létesítmények és a vízgazdálkodás fejlesztésére, a vízügyi szervezet kialakítására (<https://hu.wikipedia.org/wiki/1953>). Ennek kapcsán került sor a vízügy átszervezésére, a vízügyi szolgálat szétagoltságának megszüntetésére, miáltal az öntözés, a belvízvédelem, az árvízvédelem, a folyó- és patakszabályozás, az ivó- és ipari vízellátás, a csatornázás és az ipari szennyvízelvezetés feladatai mind egy főhatóság hatáskörébe kerültek (*Rajczy 1953*).



3. ábra. Az Országos Vízügyi Főigazgatóság (OVF) és a vízügyi igazgatóságok Alapító jogszabálya (Mt 1060/1953. 1953)
Figure 3. Founding legislation of the General Directorate of Water (OVF) and the water directorates (Mt 1060/1953. 1953)

A Magyar Közlöny 1953. szeptember 30-án megjelent száma közölte a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 1060/1953. (IX. 30) számú határozatát (3. ábra), mely rendelkezett az Országos Vízügyi Főigazgatóság létrehozásáról (I.), az OVF hatásköréről (II.), az OVF szervezetéről (III.), a vízügyi igazgatóságok szervezetéről (IV.), a vízügyi igazgatóságok hatásköréről (V.), illetve az egyes minisztériumok vízügyi feladatairól (VI.).

A határozatnak megfelelően (Mt. 1060/1953) a vízügyi területi feladatok, továbbá a vízügyi államigazgatási ügyben, az elsőfokú hatósági jogkör ellátása céljából (a másodfokú vízügyi hatósági jogkört az OVF látta el) az ország területén 11 vízügyi igazgatóságot hoztak létre (1955-ben alakult meg a 12-ikként a Bajai Vízügyi Igazgatóság). A vízügyi igazgatóságok felett a felügyeletet a vízügyi főigazgató gyakorolta és állapította meg a vízügyi igazgatóságok ügyvitelére vonatkozó részletes szabályokat. A vízügyi igazgatóságoknak el kellett látniuk az OVF hatáskörébe utalt tennivalókat. A jogszabály az igazgatóságok feladatait 10 pontban (a-j) foglalta össze.

A minisztertanácsi határozat rögzítette, hogy az igazgatóság vezetője a vízügyi igazgató, aki közvetlenül irányítja és ellenőrzi a vezetésére bízott igazgatóság működését; felelős az igazgatóság terveinek teljesítéséért, felelős a gondozására bízott létesítmények kifogástalan működéséért; az OVF által adott külön elhatárolás keretei között alkalmazza, besorolja, elbocsátja és a saját működési területén áthelyezi az igazgatóság dolgozóit; az OVF által kiadott külön elhatárolás keretei között gyakorolja a fegyelmi hatáskört az igazgatóság dolgozói fölött; más tevékenységéről az OVF által megállapított időszakonként jelentést tesz; első fokon határoz a vízügyi államigazgatási ügyekben és vezeti a vízikönyvet; eljár minden olyan ügyben, melyet jogszabály, vagy a vízügyi főigazgató a feladatkörébe utal.

Rajczy Kálmán (1916-2014), az OVF kinevezett főigazgatója 6/1953. számú utasításának melléklete rendelkezett a vízügyi igazgatóságok elnevezéséről, működési területéről és székhelyéről. Az ország észak-keleti részén, a Felső-Tisza-vidéken, 1953. október 1-én létrejött a „*Vízügyi Igazgatóság Nyíregyháza*” megnevezésű szervezet. Működési területe Szabolcs-Szatmár megyére terjedt ki, székhelye Nyíregyháza lett, kirendeltségének székhelye pedig Mátészalka. A Nyíregyházi Vízügyi Igazgatóság székhelye Nyíregyházán a Nyírvíz-palota II. emeletén lévő szobákban volt.

1953. október 7-től megbízott igazgatóként, majd 1954. február 1-től kinevezett igazgatóként a Nyíregyházi Vízügyi Igazgatóság vezetői tisztségét *Zboray Károly* (1905-1968) üzemvezető-főmérnök látta el (1959. május 14-ig). Az igazgatóság műszaki vezetőjének és egyben igazgatóhelyettes-főmérnökének *Bolgár Lászlót* (1892-1977) nevezte ki az OVF főigazgatója. 1954-ben *Bolgár Lászlót* Budapestre áthelyezték, így 1954. február 20-tól *Mokos Sándort* (1901-1964) bízták meg ideiglenesen a Műszaki Osztály vezetésével, majd 1954. június 1-i hatállyal nevezték ki műszaki osztályvezetőnek és egyben igazgatóhelyettes-főmérnöknek (3. fénykép).

Az igazgatóságnál kezdetben csupán egy csoportvezető főmérnöki státusz volt, amit *Kálnay András* (1889-1969) töltött be. Főmérnöki beosztásban dolgoztak: *Gavallér Endre* (1904-1963), *Jancsó Gyula* (1919-2010), *Barucha József* (1903-1972), *Paulay Béla* (1929-?), továbbá a Mátészalkai Kirendeltség vezetője, *Dabolcsi János* (1903-1985) és helyettese *Czibur Géza* (1891-1960). A főkönyvelőség vezetői teendőit az alakulástól *Serly Ferenc* (1922-?) osztályvezető látta el.



3. fénykép. A Nyíregyházi Vízügyi Igazgatóság közvetlen jogelődjének és az igazgatóságnak a vezetői: Vésztői István, a Nyíregyházi Árvízvédelmi és Folyamszabályozási Hivatal vezetője (1951-1953), Mészáros József, a Nyíregyházi Kultúrmérnöki és Belvízrendező Hivatal vezetője (1951-1953), valamint Zboray Károly igazgató (1953-1959) és Mokos Sándor igazgató-helyettes-főmérnök (1954-1962) a Nyíregyházi Igazgatóság vezetői (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.)

Photo 3. The direct legal predecessors of the Nyíregyháza Water Directorate board and the heads of the board: István Vésztői, head of the Nyíregyháza Flood Protection and Flow Control Office (1951-1953), József Mészáros, head of the Nyíregyháza Cultural Engineering and Inland Water Management Office (1951-1953), and Károly Zboray director (1953-1959) and Sándor Mokos, deputy director and chief engineer (1954-1962), heads of the Nyíregyháza Water Directorate (Upper Tisza Water History Collection)

Tekintettel a kellő számú jól képzett szakemberek hiányára, az alkalmazottak továbbképzésére az OVF és az igazgatóság a megalakulásától kezdve nagy hangsúlyt fektetett. Így már 1953. év végén és 1954. elején technikusok és örök tanfolyamra való beíratására került sor. Az igazgatóság a 104/4/1953. számú, 1953. október 24-én kelt iratában a levelező vízmester tanfolyamra 24 fő dolgozót terjesztett fel az OVF vezetőjének.

Az OVF főigazgatója, *Rajczy Kálmán* 144/1/1953. számú, 1953. október 26-án kelt levelében értesítette az igazgatóságot, hogy a Műegyetemen folyammérnöki továbbképző tanfolyamon való részvételre kijelölte *Lengyel István*, *Jancsó Gyula*, *Paulay Béla* mérnököket és *Keresztesy István* (1905-1973) vezető technikust. Nevezettek havonta egyszer a Műegyetemen tartott előadáson, továbbá a konzultációkon és a záró értekezleten voltak kötelesek részt venni. Az első előadásokat 1953. október 28-án *Fazekas (Fuchs) Károly* (1897-1966) és *Lászlóffy (Böhm) Woldemár* (1903-1984) tartották.

1953. december 19-én, Dombrádon kelt *Csűrös Sándor* (1911-2004) gátfelügyelő jelentése szerint az 1953. november 15.-december 15. időszakban Tiszabercelen és Dombrádon az őri személyzet számára tartott szakoktatást. Hasonló jelentést küldött az igazgatóságra, 1954. január 4-én *Czibur Géza* mátészalkai kirendeltségvezető-helyettes a Tiszakóródón és Fehérgyarmaton megtartott és eredményesen lezárt gátőrtanfolyamról.

Az igazgatóság megalakulását követő hónapból (1953. november 28.) származik az *Előzmények a „Szabályozási munkálatok a Tiszán, Tiszabecs és Záhony között, valamint a Szamoson és a Túron a torkolati és országhatár között című feladattervezéshez”* tárgyú levél. A szabályozást az tette szükségessé, hogy a víz és jég levonulási, a hajózási és általános szabályozási szempontoknak megfelelően kialakult kanyarulatokat megkössék. A Tiszalöki duzzasztómű hatását kihasználva tervezték meghosszabbítani a hajózási utat Vásárosnaményig.

Az 1954. januárban kelt 682/2-1/1954. sz. a „*Szabályozási munkálatok a Tisza Záhony-Tokaj közötti szakaszán*” című beruházási feladatterv az 1954-1956. évekre vonatkozó ütemezést tartalmazza. A beruházás költségét 3 696 000 Ft-ra, munkaerő szükségletét 32 600 munkanapra tervezték. A dokumentumot aláírták: *Lengyel István* főmérnök, *Mokos Sándor* csoportvezető-főmérnök, *Bolgár László* műszaki osztályvezető-főmérnök, *Zboray Károly* igazgató-főmérnök.

Az 1954. február 23-án és 1954. szeptember 27-én kelt iratok arról tanúskodnak, hogy ekkor már az igazgatóságnál egy titkár által vezetett Szakszervezeti Bizottság, illetve párttitkár által vezetett MDP szervezet tevékenykedett.

A szervezet működésének szabályozása szempontjából fontos volt az 1954-ben kiadott *Igazgatósági (vállalati) munkarend*, mely 4 oldalon, 11 fejezetben és 40 pontban foglalta össze a dolgozók jogait és kötelességeit. Fejezet-címek: I. Általános rendelkezés (1, 2.a, 2b.); II. A munkaviszony keletkezése és megszűnése (3-12.); III. A munkaidő (13-17); IV. A munkateljesítés (18-22); V. A munkabér (23-24); VI. A szabadság (25-29); VII. Munkából való távollét (30-31); VIII. Előleg és segély (32-35); IX. Kérelmek, panaszok (36); X. Munkaügyi viták elintézése (37-38); XI. Fegyelmi jog (39-40).

A munkarend 4. pontja rögzíti, hogy a munkaviszony keletkezésekor a munkaszerződést az igazgató, illetőleg megbízottja köti meg a dolgozóval. A 10. pont szerint a dolgozó munkaviszonyát az igazgatóság csak felmondással vagy fegyelmi határozat alapján szüntetheti meg (11. pont), és a felmondás okát félreérthetetlen módon meg kell jelölje. A 13. pontnak megfelelően a munkaidő általában 8 óra. Az öntözési, valamint építési munkáknál foglalkoztatott fizikai dolgozók munkaideje március 1-től október 31-ig heti 60 óra, november 1-től február utolsó napjáig heti 48 óra. A 23. pont szerint a bérelszámolás havonta történik. A havonta esedékes bérré az Igazgatóság hónap közben előleget folyósít. 26. pont: a dolgozók évi rendes (alap és pót) szabadságukat tervek alapján veszik igénybe. A szabad-

ságot általában egyszerre, legfeljebb azonban két részletben kell kiadni (27. pont). Az igazolatlan távolmaradás fegyelmi vétséget képez (31. pont). A 38. pont szabályozza a munkaviszony fennállása alatti munkaügyi vitákat, melyekkel az igazgatósági Egyeztető Bizottsághoz kell fordulni.

Az 1954. júliusi nagy dunai árvízét követően – melynek védekezési munkáiban nyíregyházi vízgyesek is részt vettek – lépések történtek az árvízvédelmi tevékenység javítására. Ekkor alapozták meg az árvíz- és belvízvédekezési szervezeti rendszert. 1955-ben az Országos Vízügyi Főigazgatóság (OVF) kiadta az új Országos Árvíz- és Belvízvédekezési Szabályzatot (OABSZ) és a védekezés államigazgatási feladatainak ellátásáról szóló utasítást (Bényei 1974).

1954 júliusában három frissen végzett fiatal mérnök került az igazgatósághoz, Szeifert Gyula (1931-2023) későbbi igazgató, Szigetvári György és Pusztai Pál, akiket a Nyírvíz-palotában lévő központban Mokos Sándor igazgatóhelyettes-főmérnök fogadott, mivel Zboray Károly igazgató éppen a Szovjetunióban tartózkodott hivatalos kiküldetésben (Szeifert 2017).

Az 1955. július 1-én kelt 11-1/6-1/1955. számú, „Az igazgatóság szervezeti szabályzatának és személyzeti beosztásának közzététele” tárgyú igazgatói körlevél összefoglalta az igazgatóság első Szervezeti és Működési Szabályzatát, a dolgozók név szerinti beosztását tartalmazó kimutatást. Zboray Károly igazgató azzal a céllal küldte meg ezt az iratot a vezető munkatársaknak, hogy azt áttanulmányozás után ismertessék valamennyi beosztott munkatársal. Új eleme volt a szervezeti felépítésnek a szakaszmérnökségek, mint operatív egységek kialakítása. A Szervezeti és Működési Szabályzat tartalmazta a működési terület leírását és az igazgatóság feladatait (I. fejezet), a szervezeti felépítést (II. fejezet):

I. Működési terület és feladatok. Az igazgatóság az 1060/1953. (IX.30.) Mt.határozat alapján 1953. október 1-én alakult meg. Feladatait és működési területét a minisztertanácsi határozat V. fejezet 8. pontja alapján a 6/1953. számú főigazgatói utasítás állapította meg. Feladatai:

1.) Árvízvédelmi feladatokat az igazgatóság az országos Árvíz- és belvízvédelmi Szabályzatban (682/35/1955. OVF.) megállapított mértékben és módon, 9 árvízvédelmi vonalon (537,30 km-en) lát el.

2.) Belvízrendezési feladatok (2 540 km² belvíz-ártér, 3 372 km belvízesatorna, 37,29 m³/s szivattyúkapacitás fenntartása és üzemeltetése).

3.) Kultúrmérnöki feladatok – Az igazgatóság el látja Szabolcs-Szatmár megye területén a vízügyi államigazgatási ügyekben az elsőfokú hatósági teendőket. Feladatát képezi továbbá a természetes vízfolyások jó karba helyezése, rendezése és fenntartása – a vízjogi törvényben, illetve a 682/15-4/1955. (IV.20.) számú főigazgatói utasításban foglaltak szerint.

4.) Folyamszabályozási feladatok (344 km)

5.) Öntözési feladatok

6.) Egyéb vízügyi feladatok. Az 1060/1953. (IX.30.) sz. Mt. határozat alapján az igazgatóság első fokon el látja az Országos Vízügyi Főigazgatóság hatáskörébe

utalt tennivalókat, ennek megfelelően – a már előre részletezett feladatokon túlmenően: a.) közreműködik a vízgazdálkodással kapcsolatos tudományos kutatásban; b.) feltárja és elosztja a vízkészleteket; c.) elkészíti a vízgazdálkodás terveit (távlati-, keret-, és éves terveket); d.) műszakilag irányítja és ellenőrzi a mesterséges víziutak és víztárolók tervezési és építési munkáit; e.) közreműködik az országos jelentőségű vízügyi létesítmények (vízlépcsők, vízierőművek stb.) megtervezésében, valamint a vízbeszerzés és vízlevezetés általános műszaki megoldásának kidolgozásában; f.) megtervezi és kivitelezi az országos energiahálózatra nem dolgozó kis- és törpe vízerőműveket; g.) üzemelteti a más szerveknek át nem adott vízilétesítményeket.

Az országhatárok által érintett vízrendszerek helyzeténél fogva az igazgatóság közreműködik a szovjet-magyar, csehszlovák-magyar és román-magyar nemzetközi vízügyek intézésében.

II. Szervezeti felépítés - „... a decentralizálás felé az első lépés abban nyilvánul, hogy a területi építésvezetőségekből a területre kihelyezett szakaszmérnökségeket alakítottunk.” Az igazgatóság működési területén létesített hat szakaszmérnökség elnevezése és székhelye:

1. Tiszaszamosközi Szakaszmérnökség, Fehérgyarmat, Kiss Ernő u. 13.

2. Ecsediláp és Keletnyíri Szakaszmérnökség, Mátyásfalva, József Attila u. 38.

3. Beregi Szakaszmérnökség, Vásárosnamény, Rákóczi u. 38.

4. Szabolcsi Felső Szakaszmérnökség, Nyíregyháza, Széchenyi u. 1.

5. Szabolcsi Alsó Szakaszmérnökség, Nyíregyháza, Széchenyi u. 1.

6. Nyíri Szakaszmérnökség, Nyíregyháza, Széchenyi u. 1.

Az igazgatóságot vezető igazgató jogaira és kötelezettségeire a 13/128/1954. (XI.30.) számú OVF utasítás rendelkezései voltak irányadóak. Helyettese a műszaki osztály vezetője volt, aki az igazgató távolléte vagy akadályoztatása esetén igazgatói jogkörrel helyettesítette. A műszaki osztály vezetője felelős volt az igazgatóság minden műszaki feladatának szakszerű ellátásáért. A szakaszmérnökségek szervezetileg a műszaki osztályhoz tartoztak, munkájuk irányítását és felettük a közvetlen felügyeletet a műszaki osztály vezetője gyakorolta.

IRODALOMJEGYZÉK

Beregvármegyei Vízsabályozó és Ármentesítő Társulat (1948). A Beregvármegyei Vízsabályozó és Ármentesítő Társulat 1948. február hó 11-i Társulati átadás-átvételi jegyzőkönyve. (Kézirat)

Bényei Z. (1974). A Vízügyi Szolgálat Fejlődése (1945-1973). Vízügyi Műszaki Gazdasági Tájékoztató 61. sz. VÍZDOK. p. 135.

Dóka Klára (1978). Az Országos Vízügyi Levéltár iratainak alapelejtára. VÍZDOK Budapest.

Fejér L. szerk. (2010). A víztársulatok 200 éve. Vízgazdálkodási Társulatok Országos Szövetsége. Budapest, p. 248.

FTV Tört. Gyűjt. (Felső-Tisza-vidéki Vízügyi Történelmi Gyűjtemény) (2016). Dokumentumok, tervek. Felső-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság Nyíregyháza Móricz Zsigmond utca 48. sz. alatti telephely.

Forrásy J. (1948). A Keleti Nyírvíz Leccapoló Társulat rövid története az államosításáig. (Gépelte kézirat, 1948. február 3.). Felső-Tisza-vidéki Vízügyi Történelmi Gyűjtemény. p. 1.

Gyarmathy Zs. (1981). A közigazgatás megindulásának történetéhez Szatmár megyében (1944-1945. évi főispáni iratok). Szabolcs-Szatmár megyei helytörténetírás, Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár M. Tcs., pp. 221-240. <http://www.szabarchiv.hu/drupal/sites/default/files/223-242.pdf>

Jancsó Gy. (2000). A vízügyi szolgálat és nemzetközi kapcsolatai a Felső-Tisza-vidéken. Kézirat. p. 62.

Kertai Ede (1945). A magyar vízügyi szolgálatot ért háborús veszteségek. Vízügyi Közlemények. 27. évf. 1-4. szám.

Konecsny K. (2021a). A Felső-tiszai vízügyi szervezetek kialakulása és működési struktúrája 1953-ig. In: *A Felső-Tisza-vidék vízügyi múltja*. FETIVIZIG Nyíregyháza. (Kézirat) p. 419.

Konecsny K. (2021b). A Szatmári Folyammérnöki Hivatal tevékenysége és szerepe a Felső-Tisza-vidék vízviszonyainak átalakításában (1871-1920). Történelmi Földrajzi Közlemények 9. évf. 3. szám. pp. 197-232.

Konecsny K. (2021c). Állami vízügyi szervezetek Zemplénben 1871-1920 között. Történelmi Földrajzi Közlemények 9. évf. 4. szám. pp. 99-127.

Lászlóffy W. (1982). A Tisza. Vízi munkálatok és vízgazdálkodás a Tisza vízrendszerében. Akadémiai Kiadó, Budapest. p. 610.

Magyarország tiszti cím- és névtára 47. évf. 1940, 48. évf. 1941, 49. évf. 1942, 50. évf. 1943, 51. évf. 1944 évek. Szerk. és kiadja a M. Kir. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.

Molnár E. (1945). A debreceni kultúrmérnöki hivatal szerepe a debreceni kormány mellett. Vízügyi Közlemények. 27. évf. 1-4. sz.

Mt 1.060/1953. (1953). Minisztertanács 1.060/1953. (IX. 30.) számú határozata. Magyar Közlöny 1953. szept. 30., 49.szám.

Rajczy K. (1953). Kézirat gyanánt. Vízügyi Értesítő. Az Országos Vízügyi Főigazgatóság Hivatalos lapja. 1953. nov. 26., I. évf., 1. sz.

Szeifert Gy. (2017). Szeifert Gyula korábbi vízügyi igazgató szóbeli közlése.

Vázsonyi Á. (szerk.) (1959). Nyíregyházi Vízügyi Igazgatóság Vizgazdálkodási Adatgyűjteménye. I-V. kötetek. (Kézirat) VITUKI-Nyíregyházi VIZIG. Nyíregyháza-Budapest.

Vázsonyi Á. (1967). Mérnöki pályafutásom. Kézirat, mely Lengyel István kérésére a nyíregyházi Múzeumban való elhelyezésre 1967. május 30-án készült. p. 10.

https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_Dolgoz%C3%B3k_P%C3%A1rtja

<https://hu.wikipedia.org/wiki/1953>

A SZERZŐ



KONECSNY KÁROLY 1979-ben a Kolozsvári „Babeş-Bolyai” Tudományegyetemen földrajz szakon diplomázik, majd hidrológus posztgraduális képzésen vesz részt. 1997-ben védi meg területi vízháztartási témájú doktori értekezését és szerez PhD fokozatot. Közben 1979-től 2005-ig vízügyi igazgatóságoknál vezető hidrológusként dolgozik, 2005-től nyugdíjazásáig a VITUKI tudományos osztályvezetője, az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Hatóság vízgazdálkodási vezető főtanácsosa, az Országos Vízügyi Hatóság osztályvezetője és igazgatóhelyettese, tervezőcég hidrológiai szakértője. Mintegy 140 szakmai közleménye jelent meg. Akadémiai köztestületi tag. Az MHT több választott tisztségét is betöltötte. MHT kitüntetései: Pro Aqua díj (2005), dr. Schafarzik Ferenc emlékérem (2016), Vitális Sándor szakirodalmi nívódíj (2002; 2018), Bogdánfy Ödön emlékérem (2022). 2016-2021 között a Hidrológiai Közöny szakszerkesztője, 2022-től a lap főszerkesztő-helyettese.